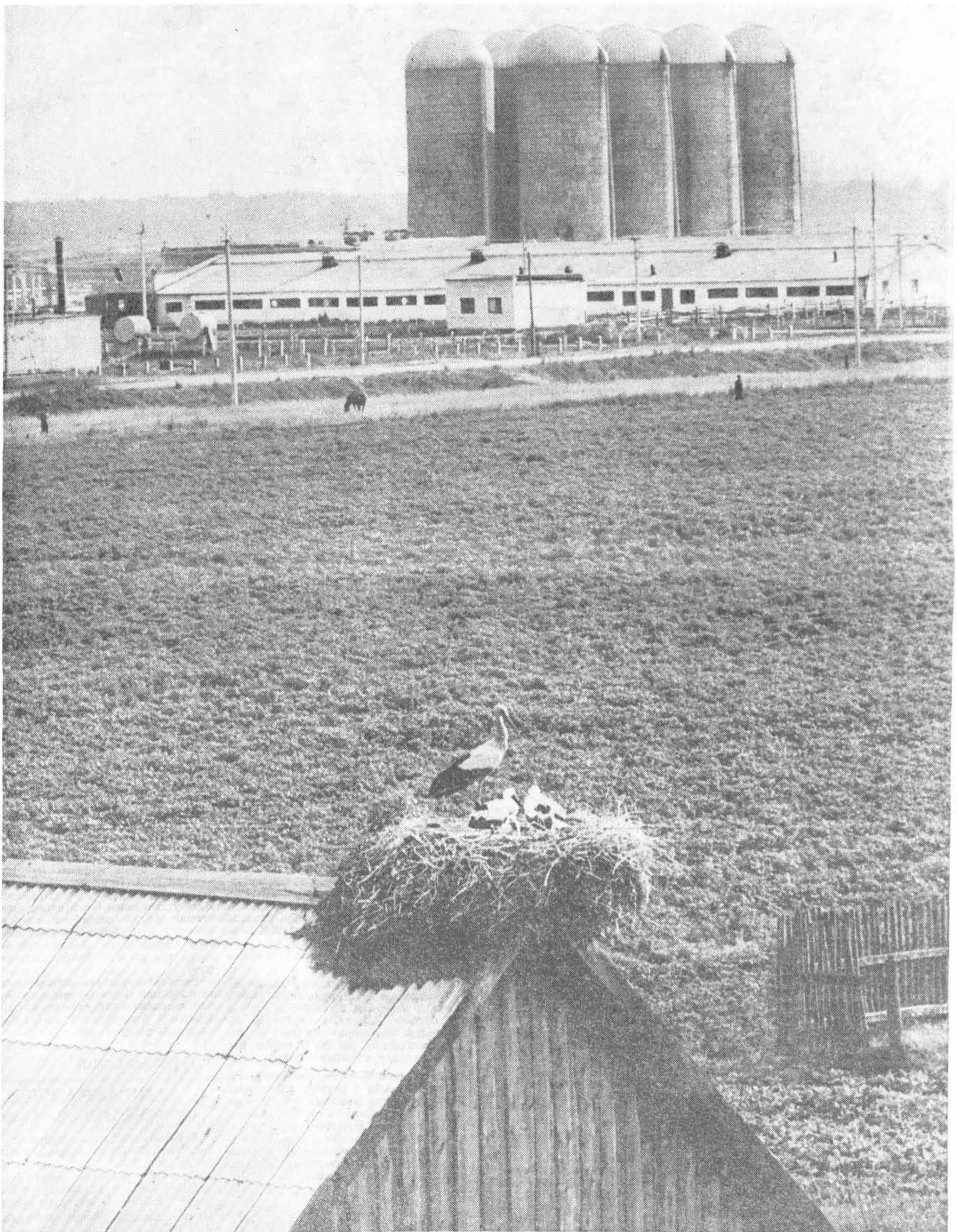

Голас Радзімы

№ 46 (1876)
15 лістапада 1984 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Індустрыяльны пейзаж і гняздо буслоў побач, шматпавярховыя гарадскія будынкi і вавёрачкі ў парку — такое зараз убачыш нярэдка ў любым кутку Беларусі. Разумнымі і дбайнымі адносінамі да жывёльнага свету заваяваў чалавек давер звароў і птушак. Не баяцца цяпер лясныя жыхары чалавечага жылля, гарадскога тлуму, шукаюць і знаходзяць падтрымку ў людзей, трапіўшы ў бяду. Гэтай тэме прысвечаны артыкул С. ЦЯРОХІНА «Чалавек і звары», змешчаны ў сённяшнім нумары газеты.

Фота Г. СЯМЁНАВА і Э. КАБЯКА.

падзеі • людзі • факты

САМАЕ ГАЛОЎНАЕ СВЯТА

Гадавіна Вялікага Кастрычніка — самае галоўнае свята нашага народа. Разам з савецкімі людзьмі яго адзначае ўся прагрэсіўная грамадскасць свету, бо ідэі Кастрычніка дарагі і блізкія кожнаму сумленнаму чалавеку. Тады, у далёкім 1917-м, над зямлёю заззяла раніца новага дня, які адкрыў сацыялістычную эру ў гісторыі чалавецтва. Нарадзілася першая ў свеце дзяржава рабочых і сялян.

Сёлета Савецкая краіна 67-ы раз адзначыла свята Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. 6 лістапада ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў адбылося ўрачыстае пасяджэнне Маскоўскага Савета народных дэпутатаў і гарадскога камітэта КПСС, прысвечанае гэтай знамянальнай даце. На ім прысутнічалі кіраўнікі Кампартыі і ўрада Савецкага Саюза, замежныя госці.

Урачыстыя пасяджэнні адбыліся таксама ў сталіцах саюзных рэспублік, іншых гарадах краіны.

На ўрачыстым пасяджэнні Мінскага гаркома КПБ, гарадскога Савета народных дэпутатаў прысутнічалі партыйныя і дзяржаўныя дзеячы рэспублікі, прадстаўнікі прафсаюзных, камсамольскіх і іншых грамадскіх арганіза-

цый, калектываў працоўных Мінска.

7 лістапада хваляючым шэцём дэманстрацый свята ўступіла на вуліцы і плошчы нашых гарадоў і вёсак. Пад пунсовым полымем сцягоў выйшлі на святочную дэманстрацыю дзесяткі тысяч мінчан.

У прыгожым убранні плошча Леніна беларускай сталіцы. З усіх канцоў Мінска з транспарантамі, лозунгамі, плакатамі, якія ўслаўляюць заваёвы Кастрычніцкай рэвалюцыі, мірную стваральную працу савецкага народа, заклікаюць змагацца супраць вайны, прыйшлі сюды калоны дэманстрантаў.

Уперадзе вялікага людскога патоку ідуць ветэраны рэвалюцыі, героі Вялікай Айчыннай, тыя хто адстойваў заваёвы Кастрычніка ў грамадзянскую вайну, хто вызваліў нашу краіну і народы Еўропы ад фашызму. На грудзях ветэранаў — высокія ўрадавы ўзнагароды.

Праз плошчу праходзяць трактарабудаўнікі і чыгуначнікі, вучоныя і хімікі, будаўнікі і аўтазаводцы, метрабудаўцы і тэкстыльшчыкі, студэнты і школьнікі...

Пануе радасны, лікуючы настрой. Найбольш дакладна адлюстроўваюць гэта, напэўна, песні, што ўзлятаюць над

плошчай. Нестарэючыя, натхнёныя песні рэвалюцыі, барацьбы і перамог, песні радасці і надзей, працы і міру. Людзі, якія прынеслі іх на плошчу, любяць сваю зямлю і сумленна працуюць на ёй. Калі спатрэбіцца, яны здолееюць абараніць яе, як бывала і раней. Але галоўны іх клопат — аб міры.

На працягу некалькіх гадзін ліўся па галоўнай плошчы беларускай сталіцы патак дэманстрантаў. А ўвечары неба над Мінскам расквецілася святочным саломат.

Урачыстасці, прысвечаныя 67-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі прайшлі ў гэты дзень у Брэсце і Віцебску,

Гомелі і Гродна, Магілёве і Бабруйску, ва ўсіх гарадах і вёсках нашай рэспублікі. Уся Беларусь адзначала светлае Кастрычніцкае свята, свята міру, працы, братэрства і роўнасці.

НА ЗДЫМКАХ: 7 лістапада 1984. Святочная дэманстрацыя ў Мінску.

НА СЕСІІ ААН

У ПАДТРЫМКУ АНТЫВАЕННАГА РУХУ

У першым (Палітычным) камітэце XXXIX сесіі Генеральнай Асамблеі ААН працягваецца агульная дыскусія па праблемах раззбраення.

Намеснік прадстаўніка Беларускай ССР пры ААН А. Пашкевіч адзначыў у сваім выступленні важную ролю масавых антываенных рухаў у барацьбе за мір і раззбраенне, за прадукцыйнае адраджэнне краінаў. Але адносіны да іх урадаў у краінах з рознымі сацыяльна-палітычнымі сістэмамі прыняшы ва розныя.

Прамоўца падкрэсліў, што важнай састаўной часткай сусветнага антываеннага руху сталі намаганні грамадскасці сацыялістычных краін. У Беларускай ССР у антываенных дзеяннях — маршах, мітынгх, маніфестацыях і дэманстрацыях, сходх, уроках і вахах міру — прымае ўдзел практычна ўсё насельніцтва, пачынаючы са школьнікаў.

Стараючыся адцягнуць увагу ад праследвання барацьбітоў за мір і раззбраенне ў краінах Захаду, дэлегацыя ЗША ў адказ на выступленне прадстаўніка БССР паспрабавала кінуць ценз на антываенны рух у сацыялістычных краінах. Даючы адпор паклёпу, А. Пашкевіч заявіў, што супадзенне мэт грамадскасці і дзяржавы ў сацыялістычных краінах не выпадковае. КПСС і Савецкі ўрад на справе, а не на словах выказваюць

спадзяванні народа, яго імкненне да міру. І таму ў барацьбе за прадукцыйнае адраджэнне краінаў яны выступаюць заўсёды адзіным маналітным фронтам.

ПРЭМІІ

ЛАЎРЭАТЫ 1984 ГОДА

Напярэдадні ўсенароднага свята — 67-й гадавіны Вялікага Кастрычніка 297 рабочым, калгаснікам, інжынера-тэхнічным работнікам былі прысуджаны Дзяржаўныя прэміі СССР 1984 года. Сярод новых лаўрэатаў — нямецкая прадстаўніца Беларусаў.

Дзяржаўнай прэміі СССР удастоены Ганна Борнік — рабочая Мінскага мотавелазавода, Уладзімір Грамыка — рэгуліроўшчык радыёапаратуры Гомельскага завода вымяральных прыбораў, Галіна Маеўская — брыгадзір комплекснай брыгады Мінскага гадзіннікавага завода, Тамара Леановіч — ткачыца Мінскага тонкасукоўнага аб'яднання, Зінаіда Лось — рабочая Гродзенскага вытворчага аб'яднання «Азот», Мацвей Кішэня — трактарыст-машыніст калгаса «Зара камунізму» Докшыцкага раёна, Лідзія Куре — рабочая саўгаса «Дземяхі» Рэчыцкага раёна і іншыя.

МЕЛІЯРАЦЫЯ

СТАЛА ЗЯМЛЯ ШЧОДРАЙ

Высокія ўраджаі ў любое надвор'е змогуць атрымліваць земляробы кал-

гаса «Перамога» Маларыцкага раёна. Тут завершана рэканструкцыя першай чаргі меліярацыйнай сістэмы «Олтуш». Сумеснымі намаганнямі меліяратараў і земляробаў урадлівасць некалі асушаных, але з гадамі страціўшых прадукцыйнасць палёў узрасла ў два разы. Сёлета ў сярэднім кожны гектар даў больш чым па сорок цэнтнераў ячменю і па 46 — азімага жыта.

Лічачы рэканструкцыю і перабудову ўстарэлых меліярацыйных сістэм важным рэзервам вытворчасці збожжа, бульбы, кармавых культур, меліяратары збаўляюць масівы ад пераўвільгатнення, робяць іх налямі высокай культуры земляробства.

На значнай плошчы абноўлены палі, лугі і паша ў шэрагу гаспадарак Жабінкаўскага, Кобрынскага, Пінскага і іншых раёнаў Палесся. Арганізацыі трэста «Брэстводбуд» з пачатку года абнавілі дзве тысячы гектараў і значна перавыканалі заданне па рэканструкцыі ўстарэлых асушальных сістэм, лабудаваных 20—25 гадоў назад.

ПОМНІКІ

ПЕРШАМУ КАМІСАРУ ЧУКОТКІ

Помнік першаму камісару Чукоткі М. Мандрыкаву адкрыты на яго ра-

дзіме — у вёсцы Горы Магілёўскай вобласці. Адсюль сялянскі сын у пачатку стагоддзя пайшоў на пошукі лепшай долі. Першую рэвалюцыйную загартую атрымаў у Петраградзе. Калі ў Анадыры была абвешчана Савецкая ўлада, першым старшынёй рэўкома аднадушна выбралі бальшавіка Мандрыкава. А праз год ён загінуў тут ад рук контррэвалюцыйнага праў.

Імем Мандрыкава названы калгасы, пасёлак, залаты прыск у Чукоцкай нацыянальнай акрузе, а таксама вуліцы ў Анадыры і ў яго роднай беларускай вёсцы Горы.

КУЛЬТУРНЫЯ СУВЯЗІ

ВЫСТАЎКА ЕДЗЕ У ЧЭХАСЛАВАКІЮ

Гераізму савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны, іх барацьбе за захаванне міру на планеце прысвечана выстаўка работ беларускіх мастакоў, адраўленая з Мінска ў Чэхаславакію. Аматы мастацтва Прагі і Кошыц убачаць манументальнае палатно народнага мастака СССР М. Савіцкага «Партызаны», серыю графічных лістоў заслужанага дзеяча мастацтваў БССР А. Кашкурэвіча «Блакада», многія іншыя творы вядучых жывапісцаў і графікаў Беларусі.

НАТАТКІ З БЕЛАРУСКАГА ЯДЗЕРНАГА ЦЭНТРА

АТАМ СЛУЖЫЦЬ ЛЮДЗЯМ

У маляўнічым сасновым бары пад Мінскам размясціліся будынкі Інстытута ядзернай энергетыкі Акадэміі навук БССР. Гэта адзін з найстарэйшых і найбуйнейшых у нашай краіне цэнтраў па вывучэнню магчымасцей ядзернай энергіі. Журналіст Сяргей АСТРАУЦОЎ пабываў у інстытуце. Сёння ён расказвае пра асноўныя кірункі пошукаў беларускіх фізікаў-ядзершчыкаў.

МАГЧЫМАСЦІ ГАМА-ПРАМЯНЁЎ

Кожнай гаспадыні добра вядома, каб мяса даўжэй захоўвалася, яго трэба трымаць у маразільнай камеры халадзільніка, які даўно зрабіўся ў побыце з'явай абавязковай і звычайнай. Гэта дома. А як быць, калі трэба захаваць бяскрыўна большую частку харчовых прадуктаў і на значна большы тэрмін? Тут і прамысловы рэфрыжэратар не заўсёды дапаможа.

Выйсце было знойдзена самае нечаканае — гама-прамяні. Гама-выпраменьванне забівае гніласныя бактэрыі ў прадуктах харчавання, і яны даўжэй захоўваюцца. Міністэрства аховы здароўя СССР дазволіла апрацоўваць такім чынам рыбу. Беларускія навукоўцы распрацавалі метады апраменьвання гама-прамянямі бульбы, якая пасля доўгай зімоўкі ў гэтым выпадку мае свой першапачатковы таварны выгляд і па-ранейшаму захоўвае ўсе свае пажыўныя рэчывы. Гэтак жа чынам можна пастэрызавать многія вырабы і прадукты.

Відавочна, што ў нас недастаткова шырока ўкараняецца ў прамысловасці такі, здаецца, бяспрэчна выгадны метады. Чаму? Кандыдат навук Валянцін Барысевіч, які кіруе ў інстытуце даследаваннямі па прымяненню моцных крыніц выпраменьвання, лічыць, што галоўная віноўніца — боязь людзей, іхні недавер да выпраменьвання. І такая з'ява здаецца нам цалкам натуральнай. Бо перш чым людзі даведліся пра цудоўныя якасці гама-прамяннёў, ім стала вядома трагедыя Хірасімы і Нагасакі. Яны пачулі пра такія страшныя з'явы, як радыеактыўнае выпраменьванне і прамянёвая хвароба.

Чаму ж пасля апраменьвання тое ж збожжа ці бульба не робяцца ў сваю чаргу радыеактыўнымі? Валянцін Аляксеевіч тлумачыць, што моцны выкарыстоўваемы для стэрлізацыі выпраменьванне значна слабейшае ад той, якая здольна выклікаць радыеактыўнасць. Працэсы з выкарыстаннем іанізуючых выпраменьванняў, што распрацоўваюць беларускія фізікі-ядзершчыкі, няшкодныя для здароўя чалавека.

Навукоўцы інстытута сумесна з іншымі ўстановамі рэспублікі і краіны ажыццявілі шэраг іншых прац: стэрлізацыю ў шпіталях перавязачных і шывальных матэрыялаў, хірургічнага інструмента; наданне ад-

носна танным мяккім гатункам драўніны моцы дуба; стварэнне са звычайнага бетону абліцовачнай пліткі, якая мае выгляд мармуру альбо граніту і больш трывала за прыродны камень; апраменьванне перад сяўбой насення, што дае прыбаўку ўраджаю да 30 працэнтаў. Усе гэтыя вынаходствы ператвораны ў жыццё.

Але, пэўна, галоўнае дасягненне — рызатарфін. Гэтак называецца экалагічна чыстае прыроднае ўгнаенне, удзел у стварэнні якога, разам з многімі навуковымі і прамысловымі ўстановамі краіны, прымала і лабараторыя Валянціна Барысевіча. Перамолаты торфу і поліэтыленавых пакетах стэрлізуюць на гама-ўстаноўцы. Перад сяўбой у пакет шпрыцам уводзяць клубеньчыкавыя бактэрыі — глебавы мікраарганізм. Пакет рэпрапарата вагою 400 грамаў разлічаны на два гектары палеткаў. Рызатарфін — вельмі таннае ўгнаенне. Толькі на Беларусі эфект ад яго скарыстання штогод складае мільёны рублёў. Самы буйны вытворца ўгнаення ў краіне — Нясвіжскі завод кармавога біяміцыну.

Прэзідэнт Акадэміі навук СССР акадэмік А. Аляксандраў назваў рызатарфін адным з эфектыўных сродкаў павышэння ўраджайнасці струкавых культур. Амерыканскі навуковы друк прызнаў савецкі прэпарат вышэйшым за стандарты ЗША.

НЕ! — ЭНЕРГЕТЫЧНАМУ ГОЛАДУ

Яшчэ нядаўна запасы прыродных выкапняў уяўляліся чалавецтву бязмежнымі. Людзі знаходзілі і асвойвалі ўсё новае і новае радовішчы. Здавалася, што так будзе заўсёды.

Большасць вучоных лічыць, што на працягу наступнага стагоддзя будуць вычарпаны сусветныя запасы нафты, газу. А уран скончыцца яшчэ раней. Таму наспела неабходнасць пошукаў новых крыніц энергіі.

Адным з асноўных кірункаў засталася распрацоўка новых відаў атамных электрастанцый. У прыродзе існуе уран двух тыпаў. Бяда ў тым, што той уран, які ўжываецца зараз у атамных станцыях, складае толькі сем дзесятых частак працэнта ад усіх сусветных запасаў выкапня. 99,3 працэнта належаць да другога тыпу і да апошняга часу фактычна не выкарыстоўваліся. Але цяпер вучоныя навучыліся гэты «мёртвы» уран ператвараць у плутоній, які таксама добрае паліва для рэактара. Стала вядома і тое, што ўзбагачаны уран так званана першага тыпу, згараючы ў рэактары, апроч энергіі, вырабляе той жа плутоній.

Тут міжволі напрашваецца параўнанне з «перпетуум-мобіле». Але атамны рэактар не вечны рухавік, які дастаткова толькі аднойчы запусціць, каб ён працаваў бясконца. Гэта супярэчыць закону захавання энергіі і таму немагчыма. У ядзерным рэактары неабход-

на перыядычна мяняць паліва. Менавіта мяняць, а не дадаваць! Бо рэактар не спальвае яго незваротна. Наадварот, вырабляючы энергію, ён яшчэ пастаўляе і новае паліва.

Як бачым, ява аказалася, мусіць, лепшай за мару. Ядзерны рэактар забяспечвае палівам і сябе, і іншыя ўстаноўкі. Загрузіць кілаграм — атрымаў два. Праўда, згодна некаторым праектам, такое падваенне паліва можна чакаць толькі праз 20—30 гадоў. Але навукова-тэхнічны прагрэс патрабуе больш шчыльных тэрмінаў. І таму навуковая думка імкнецца знізіць гэтую лічбу да 10 год. Калі ўлічыць, што спажыванне электрычнай энергіі падвойваецца ў сярэднім кожныя 10 гадоў, дык перад чалавецтвам адкрываецца бяспэкарная перспектыва ніколі не мець нястачы ў электрычнасці.

Рэактар падобнага тыпу «на хуткіх нейтронах» устаноўлены ў нашай краіне на Беларускай атамнай электрастанцыі. Але гэта толькі пачатак. Работы па стварэнню рэактара з аптымальнымі характарыстыкамі вядуцца ў некалькіх кірунках. Адзін з іх — пошук самага эфектыўнага «цепланасіцеля» — рэчыва, якое пераносіць цяпло ад рэактара да турбіны, што вырабляе электраэнергію. Лепшыя цепланасіцелі — натрыі, гелій і дысацыруючы газ чатырохвосі азота. Але натрыі і гелій дужа капрызныя рэчывы. Таму з імі цяжка працаваць.

Беларускія вучоныя — акадэмік АН БССР Андрэй Красін і цяперашні дырэктар Інстытута ядзернай энергетыкі, член-карэспандэнт АН БССР Васілій Несцярэнка — першымі прапанавалі ідэю выкарыстання дысацыруючага газу. Яна вабіць сваімі дадатнасцямі. Чатырохвосі азоту ў залежнасці ад нагрывання і ахаладжэння ад розных частак рэактара з газу ператвараецца ў вадкасць і наадварот. Гэта вельмі зручна ў рабоце, палягчае яе, дазваляе значна спрасціць складаную сістэму.

ПАЛІВА ХХІ СТАГОДДЗЯ

Доўгія чароды аўтамабіляў, што бесперастанку «адорваюць» акаляючую прыроду шкоднымі газамі; рэкі, у якіх ужо не жыве рыба; сотні мільёнаў тон таксічных рэчываў, якія штогод выкідаюць у атмасферу прамысловыя прадпрыемствы... Гэта прыкметы нашага часу, часу, калі перад чалавецтвам з усёй сур'ёзнасцю паўстала экалагічная праблема.

Людзям вельмі патрэбна экалагічна чыстае паліва. Але мы пакуль яшчэ не навучыліся эфектыўна назапашваць электраэнергію. Акумулятарныя батарэі, якія сёння існуюць, надта груэвасткія, дарагія, і стае іх на кароткі час.

Выйсці тут бачыцца ў выкарыстанні вадароду. Ён добра гарыць. Яго можна спальваць дзеля атрымання энергіі замест каштоўных нафты, газу, вугалю. І галоўнае, што запаш-

сы яго невычарпальны. Атрымліваць вадарод у масавай колькасці можна з вады. Гэтая ідэя — адно з рэвалюцыйных адкрыццяў у навукавай думцы ХХ стагоддзя. Сапраўды, сем дзесятых паверхні нашай планеты займаюць акіяны, азёры, рэкі. Сыравіны хапае. Пры разлажэнні вады атрымліваецца, акрамя вадароду, кісларод, гэтак неабходны людзям, прыродзе. Болей таго. Пасля згарання газ зноў ператвараецца ў ваду. У атмасферу не трапляюць аніякія шкодныя рэчывы. Ваду зноў можна ўжываць для здабычы вадароду. Гэты працэс нагадвае кругаварот вады ў прыродзе, гэта значыць вынаходства людзей не супярэчыць яе законам, не гультае яе. Дададзім яшчэ, што вадарод лёгка захоўваецца і транспартуецца.

«Дык за чым жа справа? — спытае ўражаны чытач. — Калі гэты газ з усіх бакоў такі выгадны, чаму не наладзіць яго шырокую вытворчасць?» Навукоўцы зараз якраз і мудруюць, як вынайсці тэхналагічна прымальны і танны метады атрымання вадароду з вады.

Спецыялісты ацэньваюць як вельмі перспектыўнае спалучэнне ядзернага рэактара з цыклам атрымання вадароду. Вядома, што на працягу дня назіраюцца вельмі значныя хістанні ў спажыванні электрычнай энергіі. Пікавым з'яўляецца час паміж 18 і 20 гадзінамі. З дзёна да чатырох гадзін ночы спажыванне электрычнасці рэзка падае. Куды ж падзець у гэты час энергію, якую вырацоўваюць станцыі? Незапашваць яе мы не ўмеем. Спыніць рэактар ці ГЭС нельга. Яны лепей за ўсё працуюць у сталым рэжыме. Есць думка скіроўваць энергію на распад вады. Вадарод будзе назапашвацца, а ў час «пік» — спажывацца.

Над стварэннем сістэмы «ядзерны рэактар — цыкл атрымання вадароду» працуе лабараторыя вадароднай энергетыкі беларускага ядзернага цэнтра, якую ўзначальвае Уладзімір Сарокін. Работа гэта вядзецца сумесна з праблемнай лабараторыяй тэрмахімічнага атрымання вадароду Беларускага тэхналагічнага інстытута. Актыўна ўдзельнічае ў ёй і Інстытут атамнай энергіі імя Курчатава.

Ужыванне вадкага вадароду ў авіяцыі дазволіць стварыць самалёты, якія будуць мець хуткасць 10—12 тысяч кіламетраў ў гадзіну. На вадародзе будуць працаваць аўтамабілі, цягнікі, караблі. Ён знойдзе шырокае прымяненне ў металургіі. Яго будуць спальваць у кухонных плітах, якія мала ці зусім не будуць адрознівацца ад сучасных.

Вадарод будзе працаваць ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі. Але для гэтага трэба, пачынаючы з нуля, літаральна за некалькі дзесяцігоддзяў наладзіць яго буйную вытворчасць. Гэта пакуль справа заўтрашняга дня.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ АПОШНЯЯ НАДЗЕЯ

Мы пазнаёмліся ў Рэчыцы, невялікім раённым гарадку на Гомельшчыне. Я чакаў аўтобус на Мінск, Рыгор Калючыц ехаў у Гомель, дадому. У Рэчыцу ён прыязджаў у госці да свайго старога сябра. Гэта была выпадковая сустрэча, выпадковае знаёмства, якія шчодро дораць нам далнія паездкі.

Мы вялі звычайную дарожную размову, бавілі час, які заставаўся да адпраўлення нашых аўтобусаў. Рыгор Калючыц аказаўся чалавекам гаманкім і цікаўным. Гаварылі пра надвор'е і ў сувязі з гэтым пра будучы ўраджай. Дзядзька Рыгор прыгадваў, якімі былі ранейшыя гады і які тады ўраджэй хлеб. Потым расказаў мне пра сям'ю свайго сябра, дзе гасцяваў гэтыя тры дні.

— Доўга гасцявалі. Жонка мо ўжо насустрач едзе шукаць, — пажартаваў я.

— Не, даражнікі, мы ўжо напэўна ніколі не знойдзем адзін аднаго, — сказаў пасля нядоўгага роздуму дзядзька Рыгор і адрозу неяк спахмурнеў.

...Рыгор Калючыц пайшоў на фронт, не паспеўшы нават развітацца з сям'ёй. Так атрымалася, што з ваеннамата адрозу трэба было спяшацца на вакзал.

Чатыры доўгія гады ён ішоў цяжкімі ваеннымі дарогамі. Перамогу сустрэў у Чэхаславакіі. А потым — дамоў.

— Такая радасць была, што вайна скончылася, — успамінае дзядзька Рыгор. — Хацелася хутчэй пабачыць сваіх. Дома ў мяне засталіся маці, жонка і трое дзяцей. Старэйшаму было пяць, самаму малодшаму, Генку, толькі другі гадок ішоў. Лістоў ад іх я амаль не атрымліваў. Толькі некалькі прыйшло ў пачатку вайны. Але я верыў, што яны жывыя. Пісем не пішучы — бо ў акупацыі жывуць, якая ж там пошта можа быць, думаў тады...

Дом свайго Калючыц знайшоў разбураным. Сэрца адрозу запчымела: дзе ж сям'я? Пайшоў распытаць да суседзяў.

— Мне расказалі, — гаворыць дзядзька Рыгор, — што ў сорак другім іх павезлі на работы ў Германію. Усіх: маці, жонку і дзетак. Больш ніхто пра іх нічога не чуў. Мае пошкі таксама нічога не далі. Але я ўсё ж яшчэ спадзяюся. А раптам...

Я не меў права пераконваць дзядзьку Рыгора ў адваротным, адбіраць у яго гэтую апошнюю надзею. І наогул, я адчуваў сябе трохі няёмка, у думках вінаваціў, што развядзіў чалавеку незагоеныя раны, прымусіў яго зноў (каторы ўжо раз!) перажыць жудасную трагедыю.

Мы яшчэ пагаварылі трохі і развіталіся.

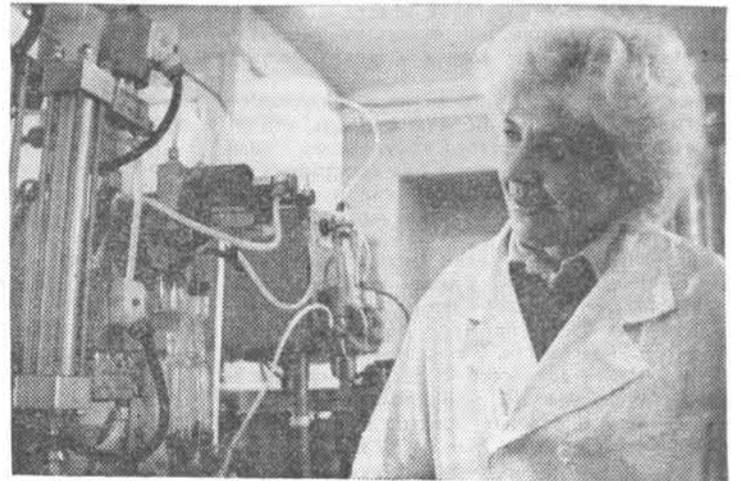
І. СТРАКАЎСКІ.

Скідальскі цукровы камбінат — буйное прадпрыемства па перапрацоўцы сельскагаспадарчай прадукцыі ў Гродзенскай вобласці. Штосутачна пункт камбіната можа прымаць да 13 тысяч тон цукровых буракоў, якія сюды пастаўляюць 6 га гаспадарак Гродзенскага, Бераставіцкага, Мастоўскага і Шчучынскага раёнаў.

НА ЗДЫМКАХ: ідзе ўраджай-84; лабарантка цэнтральнай лабараторыі камбіната Марыя КАЛЧУГІНА.

Фота А. ПЕРАХОДА.

Уладзімір ЛАБАНОК

4 лістапада 1984 года на 78-м годзе жыцця памёр кандыдат у члены Бюро ЦК КПБ, намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Уладзімір Елісеевіч Лабанок.

У. Лабанок нарадзіўся 3 ліпеня 1907 года ў вёсцы Востраў Пухавіцкага раёна Мінскай вобласці. Працоўную дзейнасць пачаў у 1931 годзе аграномам Наркамзема БССР пасля заканчэння Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. З 1934 года Уладзімір Елісеевіч працаваў дырэктарам Беліцкага, а затым Смальянскага сельскагаспадарчых тэхнікумаў Віцебскай вобласці. У 1941 годзе быў выбраны першым сакратаром Лепельскага райкома КПБ.

У гады Вялікай Айчыннай вайны У. Лабанок па заданню партыі знаходзіўся ў тыле нямецка-фашысцкіх захопнікаў, узначальваў Ле-

пельскі падпольны райком партыі і камандаваў спачатку партызанскай брыгадай, а затым злучэннем брыгады Полацка-Лепельскай партызанскай зоны. За выдатныя заслугі ў развіцці партызанскага руху, партыйнага падполля У. Лабанку было пры-

своена званне Героя Савецкага Саюза.

Пасля вайны Уладзімір Елісеевіч на партыйнай і савецкай рабоце. Быў намеснікам загадчыка сельскагаспадарчага аддзела ЦК КПБ, старшынёй Полацкага і Гомельскага аблвыканкомаў, першым сакратаром Палескага і Віцебскага абкомаў КПБ. Доўгі час У. Лабанок працаваў міністрам вытворчасці і нарыхтовак сельскагаспадарчых прадуктаў БССР, першым намеснікам Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР. З 1974 года да апошніх дзён свайго жыцця ён быў намеснікам Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР.

Светлая памяць аб Уладзіміру Лабанку назаўсёды захавецца ў сэрцах савецкіх людзей, гаворыцца ў некраюгу, падпісаным кіраўнікам Камуністычнай партыі і ўрада Беларусі.

КУДА УКАЗЫВАЕТ «БАРОМЕТР»

ВНУТРИГОСУДАРСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ В СССР

ЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ ИЛИ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ?

Понятия «централизм» и «демократия» во многих странах мира противопоставляются друг другу. В Советском Союзе, однако, в содержании, которое вкладывается в эти понятия, нет оттенка противостояния. Более того, в статье 3 Конституции записано, что «организация и деятельность Советского государства строятся в соответствии с принципом демократического централизма».

Ключом к термину «демократический централизм» является сама суть советского социалистического общества. Его экономическая основа — общественная собственность на средства производства, которая, естественно, предполагает и общественное управление ею. Государство, осуществляющее плановое управление социалистической экономикой, действует при этом по поручению и в интересах коллективного собственника средств производства — всего народа. Таким образом, укрепление государственных начал в системе организации и управления народным хозяйством при социализме не только не противоречит демократии (народовластью), но и является одним из существенных условий ее поступательного развития.

Вернемся, однако, к понятию «демократический централизм». Его важнейшими компонентами являются выборность всех органов власти снизу доверху; регулярная отчетность их перед населением; подчинение меньшинства большинству; обязательность решений высших органов для нижестоящих. Демократический централизм предполагает также самое широкое и свободное волеизъявление трудящихся, обсуждение ими любых вопросов на стадии выработки решений. Принятое же после дискуссии большинством решение, безусловно, должно выполняться, ибо нарушение воли большинства есть нарушение демократии.

И все-таки, какие тенденции преобладают сегодня в СССР — централизация власти и управления или, наоборот, их децентрализация?

Ответить на этот вопрос однозначно, на мой взгляд, просто невозможно, поскольку советская политическая система имеет такую организационную структуру, в которой постоянно происходят как бы два встречных движения. С одной стороны, идет совершенствование централизованного руководства жизнью общества, а с другой — расширение компетенции «низовых» органов власти и общественных организаций при растущем участии в политической жизни самых широких народных масс.

Чем, в частности, объясняется тенденция к централизации? Тем в первую очередь, что интересы социалистического государства, главная цель которого — рост благосостояния народа, требуют концентрации сил и ресурсов для наиболее эффективного их использования.

Но централизация, если можно так выразиться, лишь одна из сторон советской действительности. О полной же ее картине можно судить хотя бы на примере деятельности местных органов власти. В последние годы, в частности, были значительно расширены права сельских, поселковых, районных, городских, областных и окружных Советов народных депутатов. В их ведение был передан жилищный фонд, который раньше зачастую принадлежал

предприятиям союзного подчинения. Они получили также гораздо больше возможностей влиять на деятельность заводов и фабрик, расположенных на их территории, но остающихся в подчинении общесоюзных или республиканских министерств.

Касается ли «встречное движение» централизации и децентрализации сферы национально-государственного устройства СССР, то есть сферы взаимоотношений союзных и автономных республик с центральными органами власти и управления? Да, касается, поскольку Советский Союз как федеративное государство основан на том же принципе демократического централизма. Этот принцип, по словам В. И. Ленина, не только не противоречит федерации, но и наилучшим образом сочетается с ней.

На Западе довольно распространен тезис о том, будто советская федерация строго централизована и не оставляет места для самостоятельности ее членов. На самом же деле «строгий» централизм в СССР касается только таких вопросов государственной деятельности, которые, во-первых, диктуются самой природой федерации, а во-вторых, требуют единого руководства в масштабе всей страны, обеспечивая вместе с тем интересы каждой республики. В то же время централизм действует в органической связи с демократизмом, с широкой самостоятельностью республик, с беспрепятственным развитием их инициативы.

Наиболее общее выражение принцип демократического централизма находит в разграничении полномочий Союза ССР в целом и входящих в него союзных республик. Так, согласно Конституции, в ведении общесоюзных органов находятся такие вопросы, как проведение единой социально-экономической политики, определение основных направлений научно-технического прогресса и общих мероприятий по рациональному использованию и охране природных ресурсов, установление общих начал организации и деятельности органов власти и управления. То есть те вопросы, без централизованного решения которых СССР как единое государство просто не мог бы существовать.

Вместе с тем каждая союзная республика имеет свои суверенные права — на территориальное верховенство, на собственное законодательство, на собственные органы власти и управления, право свободного выхода из федерации, причем объем этих прав за последние годы существенно возрос. К примеру, Конституция страны, принятая в 1977 году, закрепила за союзными республиками право законодательной инициативы в Верховном Совете СССР.

Итак, одна из главных целей демократического централизма в области национально-государственных отношений заключается в гармонической увязке общесоюзных интересов с интересами каждой республики. Этим и объясняется тот факт, что всестороннее развитие союзных республик сопровождается все большим укреплением союзного государства. В свою очередь, укрепление союзного государства способствует дальнейшему развитию каждой из входящих в него республик.

Эти процессы органически связаны между собой и взаимно дополняют друг друга.

Валерий ТЕЛЕГИН.
(АПН).

САЦЫЯЛІСТЫЧНАЕ ГРАМАДСТВА ФАРМІРУЕ РАЗУМНЫЯ АДНОСІНЫ ЛЮДЗЕЙ ДА ЛЯСНОЙ ФАУНЫ

ЧАЛАВЕК І ЗВЯРЫ

Каб убачыць жывога дзікага зверга, раней даводзілася ехаць у лес, ды і там не заўсёды і не кожнаму шанцавала сустрэцца з лясным жыхаром. Надзвычай тонкі нюх і дасканалы слых дазвалялі яму пачуць чалавека намога раней, чым той яго заўважыць, і прыняць адпаведныя меры засцярогі: затаіцца ў гушчары ці абысці небяспеку як мага далей. Усё, што падзілася ў лесе, баялася чалавека, як агня. І мела рацыю. Гэта я двуюгая істота з незнаёмым пахам бізлітна вынішчала ўсё жывое на сваім шляху.

У 1627 годзе жудасны рык смяротна параненага тура ўскалыхнуў Янтраўскую пущу. Пранізлівы свіст кароткай стралы арбалета, глухі удар цяжкага вошчапа — і апошні на ўсім белым свеце першабытны бык, як падкошаны, грывнуўся на зямлю. Смерць апошняга тура абвясціла пачатак павольнага, але няспыннага вынішчэння жывёльнага свету ў лясах нашага краю. Але не хутка чалавек зразумеў гэта.

У сярэдзіне XVIII стагоддзя знікаюць, нібыта іх ніколі і не было, тарланы — шарвата-гнядзю з чорнай паласой уздоўж спіны лясныя коні, на якіх у час Грунвальдскай бітвы сядзела конніца Вялікага княства Літоўскага. У пачатку XIX стагоддзя загінуў апошні высакародны ален мясцовай папуліцы. Канчаткова зніклі данізілі, расамахі, собалі, чорныя зайцы, лясныя каты, ружовыя пеліканы, вялікія бакланы, коўпцы, стрэпеты. У пачатку XX стагоддзя на мяккі поўнага вынішчэння апынуліся бабры, мядзведзі, ласі, дзікі, казулі. У 1919 годзе коўпа браканьера зваліла апошняга зубра.

Ва ўмовах прыватнай уласнасці, калі ўсё вымяралася рублём, інакш і не магло быць. З усіх канцоў Беларусі нясецца трывожны крык: «Каштоўная дзічына, бабры, гарнастаі, выдры, куницы амаль зусім перавяліся і сустракаюцца даволі рэдка». «Каштоўныя звяры цалкам зніклі, — праз дваццаць гадоў чусца з Віцебшчыны другі голас, — пакнуўшы памяць аб сабе толькі ў аднайменных назвах населеных пунктаў і ўрочышчаў у месцах іх ранейшага распаўсюджвання». Спраба перадаваць, найбольш дальнабачных колаў грамадства звярнуць увагу ўрада на крытычнае становішча ў лясной гаспадарцы разбілася аб злачынную абьякаваць царскіх чыноўнікаў. Паказальны

ў гэтых адносінах абуральны факт. На працягу 1892—1913 гадоў з паляўнічых для паляшэння паляўнічай гаспадаркі спаганяўся трохрублёвы гадавы ўзнос. Сабралася значная па тагачаснаму курсу сума — 1 мільён 532 тысяч рублёў. Як жа міністэрства ўнутраных спраў, якое ажыццяўляла тады нагляд за паляўнічай гаспадаркай, скарыстала іх? Яно з бессаромнай беспардоннасцю ігнаравала элементарную прыстойнасць і выдаткавала грошы на мэты, якія не мелі нічога агульнага з паляўніцтвам: 750 тысяч патрацілі на камандзіроўкі паліцэйскіх чыноў, 500 тысяч пайшло на паляшэнне сувязі паміж Пецярбургам і Уладзівастокам, а за 180 тысяч пабудавалі дом саратаўскаму губернатару...

Канец бяздумнаму знічэнню прыродных багаццяў і спусташэнню роднай зямлі паклала Кастрычніцкая рэвалюцыя. Агульная плынь сацыяльна-эканамічных пераўтварэнняў, якія ахапілі ўсе галіны гаспадаркі адразу ж пасля ўстанаўлення Савецкай улады, не абмінула і паляўніцтва. Жыццё пачало будавацца на прыняццю новых пачатках.

Перш за ўсё была ліквідавана пагроза татальнага спусташэння беларускіх лясоў. У выніку навукова абгрунтаваных прыродаахоўных мерапрыемстваў, стварэння спрыяльных умоў для біялагічнага ўзнаўлення дзікай жывёлы і ўвядзення прававога рэгулявання паляўніцтва ў рэспубліцы не толькі адноўлена, але і даведзена да прамысловага ўзроўню колькасць парнакпытных, баброў і балотна-баравой птушкі.

Больш таго, у БССР завезены раней невядомыя такія пушныя звяры, як андара, амерыканская норка, янотападобны сабака, янот-паласкун. Усе яны добра прыжыліся на беларускай зямлі і так распладзіліся, што сталі аб'ектам свабоднага палявання ў вызначаныя тэрміны.

Адноўлены статак беларускіх зубраў. Цяпер у Белавежскай пушчы жыве 200 гэтых рэліктавых жывёлін. Дзеля бльшай надзейнасці захавання папуліцы і рассялення зубраў у іншых рэгіёнах 114 лясных асілкаў адпраўлены ў Маскоўскую і Рязанскую вобласці, у Літоўскую ССР, у Мардоўскі і Хоперскі запаведнікі, а таксама ў шэраг замежных краін.

Цяпер у рэспубліцы водзіцца 73 віды млекакормячых і 286 відаў птушак, у тым ліку (Заканчэнне на 8-й стар.).

Віншуюць землякі

Дарагія сябры з «Голасу Радзімы»!

Сардэчна віншую рэдакцыю і Беларускае таварыства «Радзіма» са святам Вялікага Кастрычніка, а таксама, хоць і са спазненнем, з саракавай гадавінай вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх катаў.

Жадаю дабрабыту, шчасця, новых поспехаў у рабоце на карысць савецкага народа. Няхай яркае мірнае сонца свеціць над нашай зямлёй!

Антон МІШЧУК.

Аргенціна.

Ад усяго сэрца віншую вас з 67-й гадавінай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі!

Жадаю супрацоўнікам рэдакцыі «Голасу Радзімы», усім савецкім людзям здароўя, шчасця і радасці, а таксама міру на ўсёй планеце.

Надзея ГАЛІЁНКА.

Галандыя.

Віншую супрацоўнікаў рэдакцыі, увесь беларускі народ з 67-й гадавінай Вялікага Кастрычніка!

Хоць мы і далёка ад Радзімы, але сустракаем гэта свята разам з вамі. Будзьце заўсёды шчаслівыя і здаровыя!

Сям'я КУПЕРУС-МАРЧАНКА.

Галандыя.

Паважаныя супрацоўнікі таварыства «Радзіма»! Члены ССГ горада Бруселя сардэчна віншуюць вас са святам Вялікага Кастрычніка! Няхай справа рэвалюцыі жыве заўсёды! Няхай будзе мір на нашай планеце!

Жадаем вам усяго найлепшага!
Карэспандэнт Брусельскага аддзела ССГ Л. ПЯТРОВА.

Бельгія.

Паважаныя супрацоўнікі таварыства «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Сардэчна віншую вас, увесь савецкі народ і нашу дарагую Радзіму з 67-й гадавінай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі!

Жадаю вам і ўсяму савецкаму народу добрага здароўя, шчасця, дабрабыту і поспехаў у барацьбе за мір, супраць гонкі ўзбраенняў, за пазбаўленне народаў ад пагрозы ядзернай вайны.

Мікалай КРАНКОЎ.

Аўстралія.

У Беларускае таварыства «Радзіма» і рэдакцыю газеты «Голас Радзімы».

Віншую са знамянальнай датай для савецкага народа і ўсяго прагрэсіўнага чалавецтва — 67-й гадавінай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Гэта сапраўды вялікая падзея, якая адкрыла новую эру ў гісторыі чалавецтва.

7 лістапада ўсе людзі ў Савецкім Саюзе выйдучь на дэманстрацыі міру і працы. Мы, хто жыве за мяжой, ганарымся сваёй Радзімай, стараемся быць дастойнымі яе. Мы аддаём шмат сіл справе абароны міру, справе розуму і прагрэсу, стараемся, каб нашы дзеці выраслі сапраўднымі патрыётамі Радзімы сваіх дзядоў і бацькоў.

Мы, члены таварыства «Родина» ў Аўстрыі, жадаем вам і ўсяму савецкаму народу здароўя, міру і сонца. А нашай вялікай Радзіме — далейшага працвіцання!

Ад імя праўлення таварыства «Родина» Аліса КУХАР.

Аўстрыя.

«ЗРАЗУМЕЦЬ АДЗІН АДНАГО...»

Праблемы развіцця міжнароднага турызму абмеркавалі на прайшоўшым у Мінску семінары, які праводзіў Дзяржаўны камітэт СССР па замежнаму турызму сумесна з Галоўінтурстам БССР для прадстаўнікоў турысцкіх фірм Вялікабрытаніі, Аўстраліі і іншых краін. Сваімі ўражаннямі аб рабоце семінара, аб знаёмстве з Мінскам падзяліліся некаторыя яго ўдзельнікі.

Сэндзі ЛЭМ, прадстаўнік англійскай авіякампаніі «Брыціш эйрлайнз» у Аўстраліі: «Паездка ў СССР, якую я ажыццявіў упершыню, дала мне магчымасць лепш пазнаёміцца з вашай краінай. Многае з таго, што тут давялося ўбачыць, не супадае з уяўленнямі аб Савецкім Саюзе, якія склаліся пад уплывам нашай прэсы. Савецкія людзі вельмі адкрытыя, гчырыя ў імкненні ўмацоўваць дружбу і супрацоўніцтва з усімі народамі».

Майкл ХАРВІ, прадстаўнік англійскай фірмы «Закармі трэвэл»: «У СССР я бываў ужо неаднаразова, а вось Мінск наведаў упершыню. Ён спадабаўся мне сваімі прыгожымі вуліцамі, прасторнымі плошчамі і праспектамі, мно-

ствам паркаў і сквераў. Улады горада, відаць, выдаткоўваюць вялікія сродкі на забеспячэнне чысціні і парадку ў ім, на ўзвядзенне спартыўных збудаванняў, школ, Палацаў культуры. Тут ёсць што паглядзець замежнаму турысту».

Джозеф ФІГМЭН, прэзідэнт швейцарскай турысцкай фірмы «Рэйнбоў»: «Знаходжанне ў СССР і Савецкай Беларусі для мяне аказалася асабліва карысным. Я цяпер пачаў работу над складаннем праграмы для турыстаў, якія збіраюцца наведаць у наступным годзе Савецкі Саюз».

Упершыню Міхаіл АГАНЯН пабываў у Мінску ў ліпені 1944 года, калі вызваляў беларускую сталіцу ад нямецка-фашысцкіх акупантаў. Праз сорак гадоў ён прыехаў да нас зноў і стаў ганаровым госцем на свяце вызвалення горада.

Гэты вясёлы, жыццярэдны, не па гадах энергічны чалавек у салдацкай форме часоў вайны быў пастаянна акружаны ўвагай людзей. Адзін з такіх момантаў і адлюстраваны на здымку фотарэпарцёр І. КУРМАНОВІЧ.

НЕПРЫСТОЙНЫЯ МАНЕЎРЫ САЮЗНІКАЎ У ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЕ

ЗАПЛАНАВАНАЯ ГІБЕЛЬ КАНВОЮ

У гісторыі здараюцца падзеі, увага грамадскасці да якіх часам зноў узрастае, таму што дае магчымасць лепш асэнсаваць сённяшні дзень. Да такой падзеі належыць самая вялікая за ўсю другую сусветную вайну страта суднаў з саставу саюзнага (англа-амерыканскага) канвою РО-17, што адбылася ў Баранцавым моры ў ліпені 1942 года, калі ён накіроўваўся ў Савецкі Саюз з лендлізаўскімі пастаўкамі. Парадаксальна тое, што канвой суправяджала небывала магутная ахова. У прыкрыцці 34 цяжкагрузных транспартаў было сканцэнтравана паўсотні баявых караблёў, у тым ліку 2 лінейныя караблі, авіяносец, 7 крэйсераў, 2 крэйсеры ППА, 2 падводныя лодкі, каля 20 эскадранных мінаносцаў. Акрамя таго, на выхадах з нарвежскіх шхер былі разгорнуты 14 падводных лодак (у тым ліку 5 савецкіх), а на аэрадромах Кольскага паўвострава ў баявой гатоўнасці знаходзіліся 287 самалётаў. Сумарная агнявая магутнасць гэтых сіл была дастаткова, каб адбіць любое напаўненне сіл гітлераўскага флоту і авіяцыі, сканцэнтраваных у Паўночнай Нарвегіі.

27 чэрвеня канвой выйшаў у мора. Былі ўсе падставы спадзявацца, што ён з мінімальнымі стратамі прыйдзе ў Архангельск. Але высветлілася, што для брытанскага адмірал-

цейства бяспека канвою была на другім плане. Перш за ўсё яно хацела знішчыць самы магутны і быстраходны ў свеце нямецкі лінейны карабель «Цірпіц», а заады і іншыя буйныя караблі гітлераўскага флоту і тым самым павялічыць бяспеку сваіх атлантычных камунікацый. Задума заключалася ў тым, каб уцягнуць буйныя караблі Германіі ў бой, заманіць іх далей ад берага і, пазбавіўшы тым самым падтрымкі авіяцыі, потым без асаблівай рызыкі знішчыць.

4 ліпеня, даведаўшыся аб выхадзе ў мора буйных нямецкіх караблёў, брытанскае адміралцейства загадала «з прычыны пагрозы надводных караблёў» канвою рассяецца і суднам самастойна накіроўвацца ў савецкія порты, а крэйсерам і караблям непасрэднай аховы і прыкрыцця адысці на захад і злучыцца з галоўнымі сіламі.

Сапраўды, нямецкая эскадра выходзіла ў мора, але, будучы выяўленай і баючыся перавышаючых сіл саюзнікаў, хутка вярнулася на сваю базу. У той жа час транспарты, якія аказаліся безабароннымі, сталі ахвярамі атак нямецкіх самалётаў і падводных лодак. Былі патоплены 23 транспарты і выратавальнае судна, якія спусцілі на дно 3350 аўтамадзін, 430 танкаў, 210 бамбардзіроўшчыкаў і каля 100 тысяч тон іншых грузаў. Гэтай зброяй можна бы-

ло аснасціць некалькі злучэнняў Савецкай Арміі, яна была востра неабходна тады для барацьбы з ворагам пад Сталінградам.

18 ліпеня І. В. Сталін атрымаў паштункі ад У. Чэрчыля, у якім апошні заявіў: «Мы не лічым правільным рызыкаваць нашым флотам метраполіі на ўсход ад вострава Мядзведжы...», таму што ў выпадку гібелі ці пашкоджання аднаго-двух буйных караблёў «...усё панаванне ў Атлантыцы было б страчана». Стала відавочным, што саюзнікі вялі справу да спынення паставак СССР ваенных матэрыялаў. 23 ліпеня Сталін адказаў, што ў абстаноўцы вайны ні адна вялікая справа немагчыма без рызыкі і страт і што ён не мог падумаць, што саюзнікі адмовяць у падвозе ваенных матэрыялаў у момант вельмі сур'ёзнага напружання на фронце.

Савецкі ўрад энергічна настойваў на аднаўленні паставак матэрыялаў. Аднак да снежня 1942 года, калі канвой зноў пачаў рэгулярна накіроўвацца ў СССР, у савецкія паўночныя порты прыбыў толькі адзін канвой РО-18 (у верасні).

З таго часу мінула ўжо больш за сорак гадоў. Гісторыкі паказалі, што баявы саюз СССР, Вялікабрытаніі і ЗША для барацьбы з фашысцкім блокам складаўся цяжка. Кіруючыя колы заходніх дзяржаў імкнуліся перакласці асноўны цяжар вайны супраць Германіі на СССР. Яны вельмі хацелі, каб Савецкі Саюз і фашысцкая Германія як мага больш знясілілі адзін аднаго. Нават пасля Сталінграда і Курска, калі ўсе пераканаліся ў здольнасці Савецкай Арміі не толькі адбіць націск вермахта, але і разграміць яго, кіраўнікі ЗША і Англіі працягвалі скідаць з рахунку Савецкі Саюз у пасляваеннай структуры свету, мяркуючы, што цяжкая вайна надойга падарвае яго сілы. Кіраўнікі ЗША не вельмі лічыліся і з амбіцыямі Вялікабрытаніі. Шлях да сваёй гегемоніі ў свеце яны бачылі адкрытым.

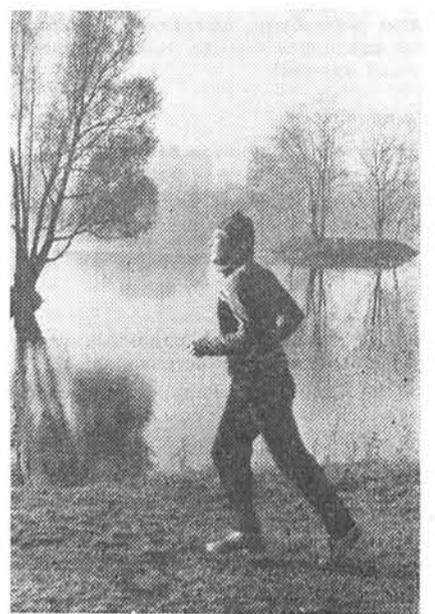
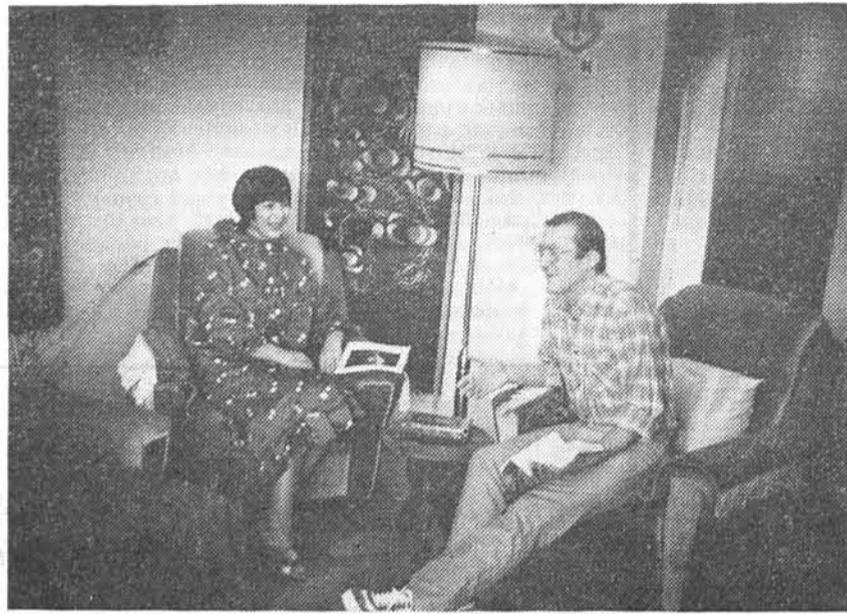
У ваенна-стратэгічным плане ЗША і Вялікабрытанія імкнуліся не звязваць сябе абавязальствамі перад СССР. Праблему адкрыцця другога фронту ў Еўропе, як вядома, яны ператварылі ў аб'ект дыпламатычнай гульні. У. Чэрчыл, палючы ўсіх, паўтараў, што «Ла-Манш стане ракой крыві». Ф. Рузвельт у 1942 годзе гаварыў свайму сыну Эліоту: «...Мы ўступім у гульню, каб забіць рашаючы гол. Мы прыйдем са свежымі сіламі. Калі мы правільна выберам момант... Я думаю, што момант будзе выбраны правільна». Аналізуючы непрыстойныя манеўры саюзнікаў, І. В. Сталін 23 ліпеня 1942 года пісаў У. Чэрчылю: «Што датычыць

другога пытання, а менавіта пытання аб арганізацыі другога фронту ў Еўропе, дык я баюся, што гэта пытанне пачынае набываць несур'ёзны характар».

Эканамічную дапамогу СССР саюзнікі аказвалі з адзінай мэтай — найбольш глыбокага знясілення фашысцкай Германіі і яе саюзнікаў. Прэзідэнт Рузвельт даў генералу Д. Маршалу пераканачы сябе ў тым, што дапамога Савецкаму Саюзу мэтазгодная, калі яна не будзе перашкаджаць адкрыццю другога фронту ў Еўропе. Таму ў сакавіку 1942 года прэзідэнт загадаў «расшыраць дапамогу Расіі, наколькі дазваляе транспарт і не на шкоду патрэбам ЗША і іншых саюзных дзяржаў». У выніку пастаўкі зброі і матэрыялаў у СССР склалі толькі палавіну ў адносінах да колькасці, узгодненай пратаколамі. Асабліва яны былі значныя ў 1941—1942 гадах. Генерал Маршал заявіў: «Дзеля справядлівасці трэба сказаць, што наша роля ў прадухіленні катастрофы ў тыя дні не робіць нам гонару». Трэба заўважыць, што ў пагазненне за пастаўкі тавараў ЗША імкнуліся атрымаць ад СССР золата і толькі потым пачаць пастаўкі тавараў па ленд-лізу.

А. БАСАЎ,
доктар гістарычных навук,
капітан I рангу.

У ПОШУКАХ СЭНСУ ЖЫЦЦЯ

Сёння Генадзь Гарбук — народны артыст БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР за 1984 год [за работу ў мастацкім фільме «Людзі на балоце», створаным па рамана Івана Мележа]. Ён сцвярдзіў сваё імя ў жыцці і ў творчасці. Сёлетняй восенню ў яго юбілей. Але як будзе правільнай казачка: ужо пяцьдзесят або толькі пяцьдзесят! Наогул прынята лічыць, што ў гэтым узросце застаюцца за плячамі галоўныя падзеі жыцця. А вось артыст Генадзь Гарбук — імклівы, падцягнуты, захоплены — ужо адным сваім выглядам сцвярджае, што не пераступаў яшчэ рубаж маладосці.

Каго толькі не іграў Генадзь Гарбук за мінулыя гады... Быў ён на сцэне ўзніславым юнаком і паважным старым, насіў фракі, мундзіры, сурдучы, а часцей — гімнасцёркі і даматканія кашулі, сек шашкай, касіў, малаціў, страляў, будаваў, разбураў, вынаходзіў, фантазіраваў, спяваў, плакаў, смяяўся... І кожны раз з фанатычнай упартасцю імкнуўся растлумачыць сабе самому і глядачам, чаму менавіта так, а не іначай дзейнічае яго герой.

Аматарам тэатра памятаецца адна з яго колішніх роляў. У цэнтры спектакля «Лявоніха» — сын сялянкі Лявоніхі Юрка, якога іграў Гарбук на сцэне тэатра імя Якуба Коласа. Задачы, пастаўленыя рэжысёрам, напачатку здаліся Генадзю амаль непасільнымі. Трэба ж пераканаўча паказаць, як вырас з гэтага простага хлопца актыўны змагар з панскім ладам, чалавек, які ўзнімае вёску на бунт. Ці толькі асабістае гора — смерць бацькі, засечанага розгамі на панскім двары, — падштурхнула яго да барацьбы! Юрка ў Гарбука разумны, кемлівы, таленавіты. Трапіцца пад руку палена — выстругае мудрагелістую фігурку, навучыцца грамаце — можа стаць вынаходнікам. Але абста-

віны абуджаюць у ім іншы талент — талент барацьбіта за народную справу. Расце яго класавая самасвядомасць, новы сэнс набывае жыццё. У 1962 годзе гэты спектакль з поспехам быў сыграны на сцэне Крамлёўскага палаца ў Маскве. Прэса пахвальна адгукнулася аб Гарбуку. У Віцебску ў той час ён іграў шмат. Яго цанілі. І, напэўна, патрэбен быў моцны характар, каб захаваць тую незадаволенасць сабой, якая змусіла пакінуць насяджанае месца. У Мінску, у тэатры імя Янкі Купалы, усё давалося пачынаць спачатку...

Генадзь Гарбук вырас у невялікім гарадку Ушачы. Добра ведае лад жыцця беларускай «глыбінкі». І знешне тыповы беларус. Мова чыстая і сакавітая. Здавалася, чаго яшчэ жадаць для нацыянальнага тэатра! Але здарылася так, што ў спектаклях, пастаўленых на беларускім матэрыяле, акцёр пачаў іграць даволі позна. У тэлеспектаклі «Трэцяе пакаленне» (паводле твора Кузьмы Чорнага) ён сыграў Міхася — адзін з найбольш складаных трагічных вобразаў беларускай літаратуры. Гэта ўдача вызначыла прызначэнне на наступную ролю — Васіля Дзятліка — у тэлевізійным спектаклі «Людзі на балоце». А пазней за інсцэніроўку рамана Івана Мележа ўзяліся ў купалаўскім тэатры. Гарбуку зноў дастаўся Васіль Дзятлік. Нарэшце ў яго была свая роля, свой спектакль, у якім ён іграў шаснаццаць гадоў запар. Сёлета з Васілём давалося развітацца: узрост бярэ сваё. Але не толькі ў жыццё Гарбука, а і ў памяць сталых глядачоў купалаўскага тэатра назаўсёды ўвайшоў гэты сялянскі хлопец, у напружаным позірку якога, у куточках тужліва апущаных вуснаў, ва ўсім пахмурным твары затаілася ўпартасць і няўпэненасць ад адчування душэўнага адзіноцтва. У ім злі-

ліся разам мара аб нездзяйсняльным і хітраватага сялянскага кемлівацтва, радасць і пякучая нянавісць, боль і туга...

У Гарбука ўдала атрымліваюцца і маленькія эпизодычныя ролі, відаць, менавіта таму, што ён умее знайсці сутнасць чалавечага характару — тую адзіную прычыну, з-за якой персанаж спатрэбіўся драматургу. І на гэтым шляху Генадзь Гарбук нярэдка прыходзіць да такіх глыбокіх высноў, аб якіх і не падзраваў рэжысёр-пастаноўшчык.

Ролі для Г. Гарбука — вехі яго творчасці. А між імі — паездкі, сустрэчы, спрэчкі, назіранні і работа, работа... Апошнім часам да выступленняў у тэатры і на тэлебачанні ўсё часцей

далучаюцца ролі ў кіно. Ці дапамагае яму ў рабоце вопыт! Што змянілася ў яго поглядах на мастацтва тэатра і кіно!

— Усё, як і раней, — адказвае акцёр. — Атрымліваю новую ролю і зноў пачынаю ўсё з нуля. Хіба ж можна іначай! Сутнасць нашай работы — у пошуках сэнсу жыцця твайго чарговага героя.

НА ЗДЫМКАХ: Г. ГАРБУК у грывёрнай; не часта даводзіцца праводзіць вечар дома, у сям'і; з раницы — абавязковыя заняткі фізкультурай; сцэна са спектакля «Ажаныцца — не журцыца». Генадзь ГАРБУК у ролі Яўмея.

Фота С. КРЫЦКАГА.
і А. МІРОНАВА.

ПАВОДЛЕ апошніх дадзеных, кнігі савецкіх аўтараў публікуюцца за мяжой на 47 замежных мовах, а беларускі пісьменнік Васіль Быкаў — адзін з самых чытаемых у свеце.

Гэта інфармацыя вельмі значна. Бо яшчэ параўнальна нядаўна савецкая мастацкая літаратура ў краінах Захаду амаль не выдавалася ці выдавалася вельмі скупа. Спецыялісты-савецкі сцвярджалі, што яна не адпавядае густам еўрапейскага і амерыканскага чытача, не прываблівае шырокую публіку. Іменна гэтым спрабавалі растлумачыць там існуючую дыспарыторыю: у СССР публікуюць намнога больш кніг заходніх пісьменнікаў, чым савецкіх — на Захадзе. Сёння гэта тлумачэнне наўрад ці каго пераконвае, а чытацкі інтарэс да савецкай літаратуры відавочны.

Характэрны і поспех на Захадзе кнігі Васіля Быкава. Тэма другога сусветнай вайны,

НАС ЧЫТАЮЦЬ З ЦІКАВАСЦЮ

САВЕЦКАЯ КНІГА НА ЗАХАДЗЕ

як нібыта «ўстарэлая», практычна забыта і ў заходнеўрапейскай, і ў амерыканскай літаратуры. Кнігі Быкава — пра гэтую вайну. І іх на Захадзе насуперак прагнозам чытаюць з цікавасцю.

Сярод сучасных савецкіх пісьменнікаў, якія выдаюцца на Захадзе, Васіль Шукшын, Віктар Астаф'еў, Васіль Бялоў, Фазіль Іскандэр, Булат Акуджава, Валяцін Распуцін, Юрый Бондарэў, Георгій Маркаў... Аповесць Гаўрыла Траяпольскага «Белы Бім Чорнае вуха», прызнаная лепшай перакладной кнігай 1981 года, з'яўляецца на ўсё новых і новых мовах. У многіх гарадах ФРГ выступае з літаратурнай кампазіцыяй па паэме Яўгенія Еўтушэнкі «Мама і нейтронная бомба»

вядомы заходнегерманскі акцёр Герхард Хаасе.

Савецкая мастацкая літаратура прыцягвае ўвагу не толькі еўрапейскага чытача. Яна перакладаецца і выдаецца ў арабскіх краінах, у Лацінскай Амерыцы, Афрыцы, у Бірме, Індыі.

Адна з нямногіх краін, дзе савецкая кніга ўсё яшчэ сустракае сур'ёзныя перашкоды на шляху да чытача, — гэта ЗША. (Тут за апошнія 60 гадоў апублікавана толькі некалькі соцень назваў кніг дэрэвалюцыйных рускіх і савецкіх аўтараў. У СССР жа за гады Савецкай улады выдадзена вялікім тыражом больш за сем тысяч назваў твораў амерыканскіх літаратараў). І тым не менш нават у ЗША часцей сталі выхо-

дзіць савецкія кнігі. Адзін з апошніх прыкладаў — публікацыя аповесцей Юрыя Трыфанава і рэцэнзія на іх Джона Апдэйка.

Паводле дадзеных, за апошнія чатыры гады, шырока выдаюцца за мяжой творы савецкай класікі — Максіма Горкага, Уладзіміра Маякоўскага, Міхаіла Шалахава. З сучасных пісьменнікаў, апрача ўжо названых, увагай чытачоў выдаецца Чынгіз Айтматаў, Андрэй Вазнясенскі, Анатоль Рыбакоў, І. Грэкава.

Вялікую цікавасць выклікае савецкая фантастыка. Апрача сацыялістычных краін, дзе яна выдаецца значнымі тыражамі, выходзіць яна і ў Францыі, Вялікабрытаніі, ЗША, Нідэрландах. Асаблівы

поспех тут выпаў на долю кніг братаў Аркадзя і Барыса Стругацкіх.

Замежныя кнігавыдаўцы сталі больш актыўна звяртацца да літаратурнага народаў СССР — кнігі літоўца Эдуардаса Межэлайціса, аварца Расула Гамзатава, армяніна Гранта Матэвасяна, грузіна Чабуа Аміраджыбі.

Толькі ў бягучым 1984 годзе, апрача ўжо пералічаных літаратараў, у Нарвегіі выйшлі кнігі Юрыя Нагібіна, у Францыі — Міхаіла Булгакава, у ФРГ — Канстанціна Паўстоўскага, Андрэя Беллага.

Такім чынам, растуць імкненне шырокіх колаў міжнароднай грамадскасці пазнаёміцца з літаратурным першакрыніц з жыццём народаў Савецкага Саюза ляміць штучна створаных бар'ераў. І ад гэтага імкнення выйграюць усе людзі добрай волі — і на Захадзе, і на Усходзе.

Пётр АСЯН.

МАЛАДЫЯ СКУЛЬПТАРЫ ПРАДСТАВІЛІ НА СУД ГЛЕДАЧОЎ СВАЕ РАБОТЫ

ЯДНАЕ ПАЧУЦЦЕ СУЧАСНАСЦІ

У верасні-кастрычніку ў Палацы мастацтва ў Мінску працавала выстаўка твораў маладых скульптараў Аляксандра Мятліцкага, Уладзіміра Слабодчыкава, Аляксандра Фінскага і Анатоля Кузняцова. У недалёкім мінулым усе яны — выпускнікі аддзялення скульптуры Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. З іх работамі гледачы сустрэліся на рэспубліканскіх выстаўках. Яны прадставілі Беларусь на ўсесаюзным і міжнародным ўзроўні. Шэраг твораў маладых скульптараў быў адзначаны прэміямі, граматамі, дыпламамі. Гісторыя Бацькаўшчыны і наш сённяшні дзень, вечныя тэмы мастацтва знайшлі сваё адлюстраванне ў экспазіцыі выстаўкі. Маладыя мастакі прадэманстравалі сваё ўменне працаваць з рознымі матэрыяламі — з гіпсам, бронзай, мармурам, каменем, шамотам, дрэвам. Дарэчы, шамот звычайна лічыцца матэрыялам для керамістаў. Скульптары сталі выкарыстоўваць яго адносна нядаўна.

Экспазіцыя выстаўкі прадэманстравала цэльнасць і адначасова разнастайнасць творчых стыляў яе ўдзельнікаў. Мастакоў яднае пачуццё сучаснасці, але кожны ідзе ўласным шляхам.

Для пластыкі Аляксандра Мятліцкага характэрна абагульненасць формы, яркая дэкаратыўнасць. Нават шматфігурныя кампазіцыі, нахталт скульптур «Дзеці вайны» ці «Салдацкі крос», успрымаюцца так, быццам зроблены з аднаго кавалка, на адным дыханні.

Іншымі якасцямі вызначаюцца творы Уладзіміра Слабодчыкава. Яго пластыцы ў большай ступені, чым работам яго маладых калегаў, уласцівыя рысы станкавізму ў традыцыйным разуменні. Апавядальнасць, складаная пабудова ўнутранай прасторы кампазіцыі (нават калі ў кампазіцыі толькі адна фігура), глыбокі псіхалагізм. Напрыклад, «Зводка Савінфармбюро». Пластычная дамінанта кампазіцыі — слуп з рэпрадуктарамі. Людзі слухаюць весткі з фронту. Адыянагі чырвонаармеец на мыліцах, маладая жанчына з дзіцём, побач старая. Кожны думае пра сваё, а па-сутнасці ўсе пра адно і тое ж. Гора аб'ядноўвае людзей. Пра падзвіг фронту і тылу, пра іх адзінства мастак гаворыць проста і пераканана, без залішняй патэтыкі.

Аляксандр Фінскі спалучае ў сваіх творах традыцый класічнай станковай скульптуры і стылістычныя здабыткі сучаснай пластыкі. Сацыяльнасць і псіхалагізм яго твораў грунтуюцца на глыбокім разуменні адвечных чалавечых каштоўнасцей. А. Фінскі часта звяртаецца да гістарычнай тэматыкі. Каб расказаць пра драматычны падзеі, яму не трэба шмат эфектных ракурсаў, старэатыпных атрыбутаў, якія звычайна сімвалізуюць тую ці іншую эпоху. Вось, для прыкладу, скульптура «Першы настаўнік». Немалады чалавек (а можа, гэта ранняя сталасць?) у доўгім чырвонаармейскім шынялі паказвае на класную дошку. На ёй — словы «Мы — не рабы». З гордых слоў «Мы — не рабы» пачыналася пабудова новага свету.

Расказ пра адвечнае — скульптура «Успамін аб Рэмбранце». Гэта пластычная інтэрпрэтацыя вядомай карціны вялікага галандца «Вяртанне блуднага сына». «Стары скульптар» — чалавек і яго праца, мастак і яго свет. Цікавая па форме кампазіцыя «Песня». Ролю пастамента для

трох спяваючых жанчын тут адыгрываюць дзве палоскі палатна. «Народная песня ўяўляецца мне як тонкае палатно», — гаворыць мастак.

Метафарычнасць, паэтычная зашыфраванасць — адметныя рысы творчасці Анатоля Кузняцова. Большасць яго скульптур наўмысна пазбаўлена характэрных рэалій часу. Мастак звяртаецца да легенд і фантастычных сюжэтаў, знаходзячы ў іх глыбокі сэнс, філасофскае асэнсаванне жыццёвых з'яў. «Купалле»: дрэва з колам — сімвалам сонечнага руху ў кроне, унізе — фігуры карагода. «Пан» — паганскае бажаство лесу. Дзіўная істота, напалову звер, напалову чалавек, іграе на жалейцы, стоячы на распраўленых крылах велізарнай савы. Мабыць, самая «незразумелая» скульптура на выстаўцы «Запрашэнне ў госці». У кампазіцыі супастаўлены рэальныя і абстрактныя формы. Першая думка — што гэта скульптурная інтэрпрэтацыя нейкага навукова-фантастычнага сюжэта. Зашыфраванасць у гэтым выпадку з'яўляецца мастацкай якасцю, бо дае гледачу прастору для роздуму. А што датычыць серыі рэльефаў «Медыцына Сярэднявечча», яны, наадварот, ураджаюць гістарычнай дакладнасцю. Іх пластыка наўмысна стылізавана пад пластыку готыкі. Мастак вырашае задачу больш шырокаю, чым расказ пра пэўны этап у развіцці медыцыны як навукі. «Чаша», «Эпідэмія», «Рэцэпт для караля», «Дапамога на полі бою», «У раслінах лекавая сіла» — у гэтых кампазіцыях адлюстраванне светлагляду людзей далёкай эпохі з пазіцыі сучаснасці. Гістарызм, як адзін з асноўных напрамкаў сучаснага мастацтва Беларусі, знаходзіць сваё адлюстраванне і ў іншых творах удзельнікаў выстаўкі. Гістарычна дакладную трактовку вобраза нацыянальнага героя Беларусі Кастуся Каліноўскага дае ў рэльефнай кампазіцыі «Мужыцкая праўда» А. Фінскі. Нават чалавек, незнаёмы з падзеямі 1863—1864 гадоў на Беларусі, адразу адчуе, што перад ім палітычны лідэр, палыміяны рэвалюцыянер.

Ёсць у экспазіцыі скульптуры, зробленыя для грамадскіх інтэр'ераў. Напрыклад, «Прысвячэнне» А. Фінскага і «Арфей і Муза» У. Слабодчыкава ў хуткім часе ўпрыгожаць фая Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР.

Нават, калі скульптары працуюць над адной тэмай і скарыстоўваюць падобныя стылістычныя прыёмы, работы атрымліваюцца рознымі. Бо твор нясе адбітак асобы мастака. Тэма маладой сям'і прысвечаны кампазіцыя А. Мятліцкага «Палараць-кветка» і «Маладая» А. Фінскага. Прыблізна аднолькавая пластыка, але розныя псіхалагічныя станы. У першым выпадку — аптымізм і вера ў бясхмарную будучыню, у другім — радасць разам з заклапочанасцю: сёння свята, а як складзецца лёс? Такое пытанне чалавеку даводзіцца задаваць даволі часта ў розных жыццёвых абставінах. Мабыць, задаюць яго сёння і маладыя мастакі. Сёння ў іх свята. Іх станковая пластыка ўпершыню так шырока прадстаўлена гледачам. Але калі ўлічваць патэнцыяльныя здольнасці маладых скульптараў, дык гэта выстаўка не болей, чым проба сіл.

Дарэчы, лепшы манументальны твор Беларускай пластыкі апошніх год — магілёўскі мемарыял «Барацьбітам за Савецкую ўладу» (скульптар Л. Гумілеўскі) «вырас» са станковай скульптуры «Крылатая». Так што не будзе нічога дзіўнага, калі з часам мы будзем знаёміцца з творчасцю А. Фінскага, У. Слабодчыкава, А. Кузняцова, А. Мятліцкага ўжо як скульптараў-манументалістаў.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: А. КУЗНЯЦОЎ. «Партрэт мастацкі»; А. ФІНСКІ. «Прысвячэнне».

НАШЧАДКІ ПОМНЯЦЬ

Радасная вестка прыйшла ў Літаратурны музей Максіма Багдановіча з Яраслаўля. У горадзе, дзе беларускі паэт правёў во сем гадоў свайго кароткага жыцця, адна з вуліц названа імем нашага славутага земляка.

Стараннямі яраслаўцаў, а таксама работнікаў музея ўшаноўваюцца ў горадзе і мясціны, звязаныя з імем М. Багдановіча. Інфармацыя пра іх увойдзе ў «Звод помнікаў гісторыі і культуры» па Яраслаўскай вобласці, які выдаецца Навукова-даследчым інстытутам культуры Міністэрства культуры РСФСР.

Свята захоўваецца памяць аб славытым сыне і ў нашай рэспубліцы. Нядаўна імем М. Багдановіча названа вуліца ў новым мікрараёне горада Гомеля, а таксама цэнтральная вуліца вёскі Вязе Асіповіцкага раёна, дзе будучы паэт правёў разам з маці лета 1895 года.

Т. КАРОТКАЯ.

АДБЫЎСЯ АЎТАРСКІ КАНЦЭРТ КАМПАЗІТАРА ВАСІЛЯ РАЙНЧЫКА

МУЗЫКА ПРАЗ УВЕСЬ ЛЁС

Імя заслужанага артыста БССР Васіля Райнчыка вядома аматарам музыкі з 1974 года, калі ён стаў мастацкім кіраўніком вакальна-інструментальнага ансамбля «Верасы». Калектыў вельмі хутка знайшоў сваю манеру выканання, свой творчы твар і ўжо ў тым жа годзе быў прызнаны лаўрэатам V Усесаюзнага конкурсу артыстаў эстрады.

Папулярнасць ансамбля расла год ад году, пашыралася геаграфія гастролей — ад паездкаў па гарадах Савецкага Саюза да выступленняў у Польшчы, Балгарыі, Чэхаславакіі, ГДР, Фінляндыі, Францыі. І ў многім поспеху садзейнічалі цікавыя эстрадныя аранжыроўкі песень, зробленыя мастацкім кіраўніком. Васіль Райнчык спачатку не ставіўся сур'ёзна да сваіх эстрадных кампазіцый, лічыў гэта проста неабходнай часткай работы ў ансамблі. Аднак вядомы беларускі кампазітар, народны артыст СССР, прафесар Яўген Глебаў убачыў у гэтых ранніх работах будучага таленавітага стваральніка буйных музычных твораў і параўнаў Райнчыку, піяністу па адукацыі, зноў паступаць у кансерваторыю, але на гэты раз у клас кампазіцыі. Сёння Васіль з удзячнасцю ўспамінае той час і гаворыць, што ўсё жыццё будзе абавязаны Яўгену Аляксандравічу, бо цяпер для яго сур'ёзная музыка — галоўная справа жыцця. Не выпадкова таму першае аддзяленне аўтарскага канцэрта Васіля Райнчыка складалася з Канцэрта для фартэпіяна з аркестрам і араторыі «Мальчыш-Кібальчыш».

Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам прагучаў у Мінску ўпершыню. Яго выканаў сімфанічны аркестр Дзяржтэле радыё БССР пад кіраўніцтвам заслужанага артыста БССР Барыса Райскага. Саліраваў аўтар. Яркі, святочны па характару і настрою, Канцэрт гэты прадэманстравану ўменне кампазітара перасэнсаваць і сінтэзаваць у

адным жанры характэрныя прыёмы іншых жанраў: мы чуем тут і няспынную змянямасць рытмічных акцэнтаў, непрадкавальнасць развіцця меладыйнай лініі, характэрныя для джазавай імправізацыі, і следаванне строгім класічным канонам, і надзіва цікавае выкарыстанне тэм песеннага і танцавальнага фальклору Беларусі — нібыта кампазітар успомніў, як ён, сын сельскіх педагогаў, гадынамі слухаў народную музыку на вяселлях і вясчорках у роднай вёсцы Чарэпы Шклоўскага раёна Магілёўскай вобласці.

Араторыя «Мальчыш-Кібальчыш» напісана па матывах вядомай казкі Аркадзя Гайдара. У яе выкананні прымалі ўдзел, акрамя сімфанічнага аркестра, узорны хор школьнікаў «Дружба» з Мінска і спявак, заслужаны артыст БССР Віктар Скарабагаў. Вобразныя, запамінальныя мелодыі насычаны інтанацыямі рэвалюцыйных песень і песень часоў грамадзянскай вайны.

Другое аддзяленне канцэрта адкрыў лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола, паэт Уладзімір Някляеў. Ён расказаў пра даўнюю і цесную творчую дружбу з Васілём Райнчыкам і прадставіў адну з апошніх сумесных работ — «Баладу пра гуслі». Усё другое аддзяленне было аддадзена выступленню вакальна-інструментальнага ансамбля «Верасы». Паклоннікі творчасці Васіля Райнчыка пачулі інструментальныя п'есы, камп'ютэрную музыку і цэлы россып вядомых, любімых слухачамі песень Васіля Райнчыка. Прагучалі ў гэтым канцэрте і творы з новага цыкла «У Імя міру, жыцця і кахання», які Васіль Райнчык і Уладзімір Някляеў напісалі да Міжнароднага фестывалю моладзі і студэнтаў у Маскве.

Л. МАКАРАНКА.

НА ЗДЫМКУ: В. РАЙНЧЫК за раялем.

Фота У. КРУКА.

Выпісвайце «Голас Радзімы»

Паважаныя чытачы!

Ці паклапаціліся вы пра тое, каб і ў наступным, 1985 годзе ў ваш дом кожны тыдзень прыходзілі весткі з роднай Беларусі?

Газета «Голас Радзімы» знаёміць чытачоў з эканамічным, грамадска-палітычным і культурным жыццём рэспублікі, расказвае пра важнейшыя падзеі ў Савецкай краіне, па просьбе землякоў публікуе матэрыялы пра сённяшні дзень іх родных гарадоў і вёсак.

Нагадваем адрасы фірм і арганізацый, праз якія вы можаце аформіць падпіску на газету «Голас Радзімы».

АУСТРАЛІЯ

NEB Library and Sub.
Service 64-68 Shepherd St.
Marrickville 2204 NSW

АРГЕНТИНА

Szmid Sergio
Directorio 486
1822 Valentin Alsina
Buenos Aires

БЕЛЬГІЯ

Association
Belgique — U.R.S.S.
21, rue du Meridien
1030 Bruxelles

ВЯЛІКАБРЫТАНІЯ

Central Books Ltd.,
14 The Leathermarket,
London SE1 3ER, England

ІТАЛІЯ

Libreria Italia — U.R.S.S.
Piazza della Repubblica, 47
00 185 Roma

КАНАДА

Progress Books
71 Bathurst Street
3rd Floor
Toronto, Ont., M5V 2P6

Librairie Nouvelles
Frontieres Inc.
185 rue Ontario est
Montreal, P. Q. H2X 1H5

ГАЛАНДЫЯ

Pegasus Boekhandel
Leidsestraat 25
Amsterdam

ЗША

Znание Book Store
5237 Geary Boulevard
San Francisco, 94118, CA

Victor Kamkin
Bookstore, INC
12224 Parklawn Drive
Rockville, Maryland 20852

ФРГ

W. E. Saarbach GmbH
Ausland-Zeitungshandel
5 Köln 1
Follerstrabe 2—
Postfach 10 16 10

Kubon und Sagner
P. O. Box 34 01 08
D-8000 München 34

ФІНЛЯНДЫЯ

Akateeminen kirjakauppa Oy
Subscription Department
Postilokero 128
00101 Helsinki 10

Tidningsbokhandeln
Tavastgatan 26 B
Box 79
Turku

ФРАНЦЫЯ

Librairie du Globe
2, Rue de Bucy
75006 — Paris, 6-e

Les Livres Etrangers, S. A
10, Rue Jean de Beauvais
75005 — Paris, 5-e

ШВЕЙЦАРЫЯ

Librairie Rousseau
36, rue J.-J. Rousseau
1201 Geneve

ШВЕЦЫЯ

Förbundet Sverige —
Sovjetunionen
Katarinavägen 20, 1 tr
S-116 45 Stockholm

ЧАЛАВЕК І ЗВЯРЫ

(Заканчэнне.)

Пачатак на 4-й стар.

30 відаў паляўніча-прамысловых: ласёў — 25,6 тысячы асобін (у 20-я гады было толькі 150), дзікоў — 30,7 тысячы (у 20-я гады — 2 тысячы), баброў — 25,4 тысячы (у 20-я гады — 400), казуляў — 15,2 тысячы, ваўкоў — 2,5 тысячы, выдраў — 3,3 тысячы, лісаў — 38,2 тысячы, норак — 5,7 тысячы, вавёрак — 164 тысячы, зайцоў (русакоў і бялкоў) — 380,4 тысячы.

Відавочна, што больш як стотысячнай арміі беларускіх паляўнічых-аматараў ёсць дзе, як гаворыцца, адвесці душу. Дарэчы, усе грамадзяне з 18-гадовага ўзросту карыстаюцца правам палявання на тэрыторыі рэспублікі пасля здачы экзамена па паляўнічым мінімуму. Зараз вядзецца паляванне на 20 відаў звяроў і птушак. Штогод здабываецца 2,5 тысячы ласёў, больш як 4 тысячы дзікоў, 2 тысячы куніц, 2,5 тысячы тхараў, каля 2 тысяч лісаў, 70—80 тысяч зайцаў, каля тысячы баброў.

У век навукова-тэхнічнага прагрэсу і выкарыстання ў гаспадарчых мэтах усё больш тэрыторый, генафонду рэспублікі пагражае не паляўніцтва, а ўсё большы ўплыў антрапагеннага ўздзеяння на прыроду. Аднак дзякуючы эфектыўным прыродаахоўным мерам, якія праводзяцца цяпер у Беларусі, сучаснае становішча фауны беларускіх лясоў не выклікае трывогі. Больш таго, паляўніцтва ўздымаецца ў лічачы, што ў рэспубліцы ёсць нявыкарыстаныя рэзервы, якія дазваляюць нават павялічыць пагалоўе ляснога статка ў бліжэйшыя гады.

Адмоўны ўплыў індустрыялізацыі, механізацыі сельскай гаспадаркі і урбанізацыі рэспублікі ў значнай меры змяншаецца незвычайнай і ў нейкай меры нечаканай для нас здольнасцю дзікай жывёлы прыстасоўвацца да змены экалагічнага асяроддзя. У рэспубліцы яшчэ многа такіх куткоў, дзе звяры могуць жыць у цішыні і спакоі, а звяры, між тым, трымаюцца паблізу людзей. Так, напрыклад, вядомы выпадак, калі мядзведзь выбраў месца пад бірлогу ўсяго за адзін кіламетр ад вёскі Домжарыцы, другі яго сабрат — за сто метраў ад грукатлівай машыны Бягомль — Лепель, а трэці дык наогул уладкаваўся на зіму ў стажку сена. А ўзяць вавё-

рак — іх у мінскіх парках больш чым у прыгарадных лясах. Яны асвоіліся тут і адчуваюць сябе вельмі ўпэўнена.

Звычайным кампанентам гарадскога пейзажу сталі дзікія качкі. Яны аблюбовалі Свіслач і плаваюць пад мостам на Ленінскім праспекце. На газонах паркаў і сквераў можна ўбачыць курапатак. А сям'я прыгажуню лебедзяў-шыпуноў, грацыёзна-велічных і звычайна асяржонных птушак, вывела ў затоцы ракі Лошыцы, што ў межах горада, сваё патомства.

Так што цяпер, каб убацьчыць дзікага зверга, не абавязкова ехаць у лес. Яны самі даволі часта наведваюцца да людзей. Нават недаверлівыя зубры-адзіны, якія раней шалелі ад злосці толькі ад аднаго паху чалавека, перасталі баяцца людзей і прыходзяць самі да іх паласавацца духмяным акрайцам хлеба, а то і кавалачкам цукру. Некаторыя дайшлі ўжо да таго, што літаральна гвалтам вымагаюць пачастунак. На гэтай глебе іншы раз узнікаюць забавныя сітуацыі.

Неяк у гарачы дзень рыбацкі Чырвонаслабодскага рыбакамбіната вырашылі падслікавацца ў цяньку бярозкі. Толькі прыселі, як побач вырасла грыбастая постаць з доўгімі каштанавымі бурымі пасмамі валасоў. Страшыдла, пачуўшы пах печанага хлеба, фыркнула так, што аж здрыганулася паветра. Рыбакоў як ветрам здзьмула. З ім жартачкі, сапраўды, кепскія, — хто ведае, што надумае гэтая лабатая галава? А зубр, успрыняўшы знікненне людзей за ветлівае запрашэнне да стала, паважна падышоў да бярозкі і акуратна, як выхаваная ў прыстойным доме асоба, падабраў з разасланай на траве газеты ўвесь хлеб, памідоры, агуркі, соль і паволі падаўся сабе ў поле.

Без боязі выходзяць зубры і на аўтамагістралі, дзе многія кіламетры ідуць абочынай дарогі поруч з машынамі, што бясконцай чарадой імчацца ў абодвух напрамках. Прыстаюць яны і да калгасных статкаў. Але праз дзень другі пакідаюць іх.

Заходзяць зубры і ў населеныя пункты. Завітаў сёлета такі госьць у вёску Балебчыцы Слуцкага раёна. Жыхары частавалі яго хлебам і яблыкамі. Зубр ласавалі ўсім, што яму давалі.

Але найбольш упадабалі экскурсіі па гораду цыбатыя ласі. Ужо мо гадоў з дваццаць яны сістэматычна наведваюць Мінск і часам з-за сваёй празмернай цікаўнасці трапляюць у недарэчнае становішча. Неяк прыйшоўшы раніцай на работу, прадаўцы ўбачылі дашчэнтку разбітую вітрыну. «Абакралі!» — жахнуўся дырэктар і стрымгалоў кинуўся да бліжэйшага тэлефона. Калі пад'ехала міліцыя, высветлілася, што віноўнікам быў не хто іншы, як вялізны, цэнтнераў на сем, рагач. Навёўшы добры «парадак» у гандлёвай зале і падсобным памяшканні, ён уладкаваўся на начлег у дырэктарскім кабінете, дзе яго і знайшлі раніцай. Між іншым, гэта адзіны выпадак, калі лось уступіў у канфлікт з законам. Звычайна яны паводзяць сябе прыстойна, міралюбіва. Вось і сёлета ў маі два ласі гасцявалі больш тыдня ў горадзе. Гулялі каля Камсамольскага возера, па Нававіленскай вуліцы, адпачывалі ў скверах або сярод кустоў, што растуць у дварах жылых дамоў.

Адной з несумненых прычын таго, што дзікія звяры цяпер менш баяцца людскога і аўтамабільнага тлума, з'яўляецца іх высокая прыстасавальная здольнасць да змен у умовах навакольнага асяроддзя. Старыя людзі памятаюць, што яшчэ не так даўно пры адным толькі гуле машыны коні ламалі аглоблі, а каровы літаральна вар'яцелі ад страху і, задраўшы хвасты, несліся невядома куды. А цяпер спыніцца якая лясуха пасярод дарогі, і колькі ты ёй ні сігнал, ні трубі, не зварухнецца з месца, нават не азірнецца на машыну.

Не трэба забываць і пра адносіны людзей да лясной фауны. Аптымальны парадак карыстання паляўнічымі ўгоддзямі і ўпарадкаванае на навуковай аснове паляўніцтва спрыяюць падтрыманню біялагічнай раўнавагі і неабходнага ўзроўню ўзнаўлення пагалоў прамысловых звяроў і птушак. Цяпер паляўнічыя калектывы нарыхтоўваюць загадзя бульбу, сена, бярозавыя, асінавыя вёнікі і падкармливаюць звяроў у цяжкую для іх зімнюю пару года. Звяры адчуваюць гэта і за клопаты, дабрату адказваюць даверам і цягнуцца да людзей.

Станіслаў ЦЯРОХІН.

Гумар

Бухгалтар правярае справаздачу аб камандзіроўцы аднаго з супрацоўнікаў фірмы:

— А гэта што за астранамічная лічба, містэр Гувэр?
— Гэта рахунак за атэль.
— Я вас папрашу больш не купляць атэляў.

Адзін марак вырашыў зрабіць сабе татуіроўку, і яму на каголі на спіне карту свету. Аднойчы ён захварэў і прыйшоў на прыём да ўрача.

— Так, дзе ў вас баліць? — пацікавіўся доктар.
— У Бразіліі...

Мастак-абстракцыяніст падводзіць гасця ў вернісажу да адной са сваіх карцін.

— Гэта мой аўтапартрэт.
Потым падводзіць да другой карціны.
— А вось партрэт маёй жонкі.

Адзін з наведвальнікаў стогне і ціха гаворыць:

— Спадзяюся, што ў вас няма дзіцэй.

Урачу, які нядаўна ажаніўся, пазванілі калегі і запрасілі на партыю ў брыдж.

— Тэрміновы выклік, — сказаў урач, навесіўшы трубку.
— Нешта вельмі сур'ёзнае? — спытала занепакоеная маладая жонка, убачыўшы, што муж спешна апранаецца.

— Так, надзвычай! Тры ўрачы ўжо там!

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1798